

Јелена Ђ. Видић Трнинић

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

УЛОГА НОТАРА У САЧИЊАВАЊУ ЗАВЕШТАЊА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

Сажетак

У данашње време присутна је све већа афирмација нотара у сфери завештајног наслеђивања. Предмет пажње аутора усмерен је на један њен сегмент, који се односи на овлашћење нотара за састављање акта о изјави последње воље, посматрано у упоредно-правном контексту. У циљу што свеобухватнијег сагледавања ове улоге нотара, анализом важеће законске регулативе, обухваћена су законодавства бивших југословенских република, Русије, Француске и Немачке. У раду се, најпре сагледавају облици завештања за чије је састављање надлежан нотар. Посебна пажња посвећена је питањима која се односе на могуће начине за сачињавање завештања пред нотаром и поступак његовог сачињавања. Аутор указује да између закона посматраних земаља постоје сличности, али и одређене разлике у погледу појединих аспеката правне регулативе наведених питања. Иако конкретна улога нотара у сачињавању завештања у посматраним правним порецима није идентична, закључује се да је наведено овлашћење нотара од несумњиво великог значаја у савременим наследноправним системима Европе.

Кључне речи: нотар, нотарско завештање, улога нотара у сачињавању завештања

1. УЛОГА НОТАРА У САЧИЊАВАЊУ ЗАВЕШТАЊА У БИВШИМ ЈУГОСЛОВЕНСКИМ РЕПУБЛИКАМА

Почев од доношења Закона о нотарима, у свим државама насталим на простору бивше СФРЈ, нотарима је дато и овлашћење да сачињавају завештања.¹⁾

У одређеном броју држава, као што су ФБиХ и Словенија, завештање које сачињава нотар, нормативно је уређено као посебан облик завештања.²⁾ Поред нотарског, изјаву последње воље у редовним околностима, у наведеним правима, могуће је дати и у облику својеручног, писаног завештања пред сведоцима, судског, конзуларно-дипломатског и међународног завештања.³⁾ У ФБиХ, нотарско завештање, према Закону о наслеђивању, сачињава се у форми нотарски обрађене исправе, у складу са посебним законом којим се уређује поступак нотарске обраде исправе.⁴⁾ У Словенији, нотарско завештање је уређено Законом о нотаријату у два облика: први облик представља завештање које у форми нотарског записа саставља нотар након дате изјаве завештаоца, док је други облик онај који у форми написане изјаве последње воље завешталац под-

- 1) У Хрватској је донет Закон о јавном биљежничтву 1993. године („Narodne novine“, бр. 78/1993, 29/1994, 162/1998, 16/2007 и 75/2009), у Словенији, Закон о нотаријату 1994. године („Uradni list RS“, бр. 13/1994, 48/1994, 82/1994, 73/2004, 98/2005, 115/2006, 45/2008 – пречишћен текст), у Федерацији БиХ, Закон о нотарима 2002. године („Службене новине БиХ“, бр. 45/2002), у Црној Гори, Закон о нотарима 2005. године („Службени лист РЦГ“, бр. 68/2005 и 49/2008) и у Македонији, Закон о нотаријату 2007. године („Службен весник на РМ“, бр. 55/2007, 86/2008, 139/2009 и 135/2011).
- 2) Јавнобележничко завештање, као посебан облик завештања, правно је уређено и у законодавству Србије. Према Закону о наслеђивању Србије, оно се сачињава у облику јавнобележничког записа. О поступку сачињавања нотарског завештања у домаћем праву, видети: Дејан Ђурђевић, „Нотарски тестамент у европским правним порецима и српском праву“, у зборнику: *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије* (приредио: Стеван Лилић), Београд, 2012, стр. 182-197; Дејан Ђурђевић, *Институције наследног права*, Београд, 2015, стр. 135-139.
- 3) Од ванредних форми завештања, законодавствима ових земаља, правно су нормирани: војно, бродско (у праву БиХ завештање сачињено на броду и у авиону) и усмено завештање. Видети: члан 66-69 и члан 71-79 Закона о наслеђивању у ФБиХ из 2014. године („Службене новине ФБиХ“, бр. 80/2014) и члан 63-74 Закона о наслеђивању Словеније из 1976. године („Uradni list SRS“, бр. 15/76, 23/78; „Uradni list RS“, бр. 17/91, 13/94, 82/94, 117/2000, 67/2001, 83/2001, 73/2004 и 31/2013).
- 4) Члан 70, став 1 Закона о наслеђивању у ФБиХ. Приликом састављања овог облика завештања примењује се искључиво поступак нотарске обраде исправе, који је регулисан у Закону о нотарима. Видети: Enes Bikić, Sefedin Suljević, Meliha Povlakić, Marinko Plavšić: *Notarsko pravo*, Sarajevo, 2013, стр. 473.; Meliha Povlakić, „Nadležnost notara u Bosni i Hercegovini“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, бр. 2/2013, стр. 281.

носи нотару на потврђивање. Нотарско завештање има иста правна дејства као и судско завештање.⁵⁾

Завештање које сачињава нотар у Македонији, Црној Гори и Хрватској, није нормирано као облик завештања, за чији би се поступак сачињавања примењивала посебна правила. Тако је Законом о нотаријату Македоније предвиђено да се завештање у форми нотарског акта саставља према одредбама које важе за састављање судског завештања.^{6) 7)} Такође, Законом о нотарима Црне Горе, прописано је да нотар може по казивању завештаоца саставити запис о завештању по правилима која важе за судско завештање, у ком случају тако сачињени акт има својство судског завештања,⁸⁾ док је Законом о наслеђивању ове земље предвиђено да судско завештање поред судије основног суда, завештаоцу може сачинити и нотар по правилима ванпарничног поступка.⁹⁾ Напослетку, према Закону о наслеђивању Хрватске, поред судије општинског суда, судског саветника и дипломатско-конзуларног представника, нотар представља овлашћено лице за састављање јавног завештања, као ре-

- 5) Члан 46, став 1 Закона о нотаријату Словеније. У теорији се с разлогом наводи да је законска одредба према којој нотарско завештање има иста правна дејства као судско завештање сувишна, с обзиром на то да је правно дејство сваког завештања које испуњава услове прописане законом за пуноважност, исто: пуноважност завештања. Видети: Karel Zupančič, *Dedovanje z uvodnimi pojasnili prof. dr. Karla Zupančiča*, Ljubljana, 2005, стр. 82.
- 6) Члан 58 Закона о нотаријату Македоније. У македонској теорији изнете су сугестије о неопходности измена и допуна Закона о наслеђивању, према којима би нотарско завештање требало предвидети као посебну форму завештања. У прилог овога, осим широкe распрострањености ове форме завештања у свету, наводи се чињеница да обични грађани често нису упознати са могућношћу сачињавања завештања од стране нотара, с обзиром на то да је нотарско завештање уређено само у Закону о нотаријату ове земље. Видети: Љиљана Спириков Трпеновска, Дејан Мицковик, Ангел Ристов, *Наследното право во Република Македонија*, Скопје, 2010, стр. 122-123.
- 7) Поред судског, право Македоније уређује још и својеручно, конзуларно-дипломатско и међународно као редовне облике завештања, те војно и усмено као ванредне облике завештања. Видети: члан 66-92 Закона о наслеђивању Македоније из 1996. године („Службен весник на РМ“, бр. 47/1996, у даљем тексту ЗОНМ). О судском или нотарском завештању у праву Македоније, видети: Ранко Максимовски, „Тестаментално наслеђивање“, *Нотариус*, Нотарска комора на Република Македонија, Скопје, бр. 11/2009, стр. 27.
- 8) Члан 52 Закона о нотарима Црне Горе. Поред судског, законодавство Црне Горе регулише и својеручно, писано завештање пред сведоцима, конзуларно-дипломатско и међународно као редовне облике завештања, те војно, бродско и усмено као ванредне облике завештања. Видети: члан 66-90 Закона о наслеђивању Црне Горе из 2008. године („Службени лист РЦГ“, бр. 74/2008, у даљем тексту ЗОНЦГ).
- 9) Члан 69, став 1 ЗОНЦГ. О судском завештању у праву Црне Горе, видети: Дејан Ђурђевић, *Основи наследног права Црне Горе*, Подгорица, 2010, стр. 146-149.

довног облика завештања,¹⁰⁾ које је уведено на место досадашњег судског и њему уподобљених облика завештања.¹¹⁾

Значајно је навести да у правима ФБиХ и Хрватске, нотар представља једно од овлашћених лица и за сачињавање међународног завештања.¹²⁾

1.1. Поступак сачињавања нотарског завештања у ФБиХ и Словенији

Пре предузимања службених радњи у вези са сачињавањем нотарског завештања, нотар је дужан да утврди идентитет завештаоца.¹³⁾ У праву ФБиХ, он након тога мора да утврди постојање активне завештајне способности, испита праву вољу завештаоца, објасни ситуацију и поучи га о правним последицама завештања,¹⁴⁾ односно у праву Словеније да га поучи о смислу, садржини и последицама његове изјаве последње воље.¹⁵⁾ Од посебног значаја је обавеза нотара да упозори завештаоца на императивне одредбе Закона о наслеђивању, које се односе на право на нужни део.¹⁶⁾

Нотарско завештање се сачињава по казивању завештаоца. У праву ФБиХ, нотар дату изјаву воље уноси у исправу (завештање), које ће му, према редовном поступку, бити прочитано у присуству нотара, након чега га завешталац одобрава и својеручно потписује, при чему нотар пре потписа завештаоца мора констатовати у из-

10) Члан 32 Закона о наслеђивању Хрватске из 2003. године („Narodne novine“, бр. 48/2003, 163/2003, 35/2005, 127/2013 и 33/2015, у даљем тексту ЗОНХ). О јавном завештању, видети: Nikola Gavella, Vlado Belaj, *Nasljedno pravo*, Zagreb, 2008, стр. 138-141.; Jadranko Crnić, Mihajlo Dika, Branko Hrvatinić, Olga Jelčić, Tatjana Josipović, Zdenka Koharić, Jožica Matko Ružđjak, *Novo nasljednopravno uređenje*, Zagreb, 2003, стр. 17-18. и 74-75.

11) Поред јавног, важеће законодавство Хрватске предвиђа још и својеручно, писано завештање пред сведоцима и међународно као редовне облике завештања, те усмено, као ванредан облик завештања. Видети: члан 30-39 и члан 151-166 ЗОНХ.

12) Члан 32, став 2 у вези са чланом 146 ЗОНХ и члан 96, став 1 Закона о наслеђивању у ФБиХ.

13) Члан 82 Закона о нотарима ФБиХ и члан 39 Закона о нотаријату Словеније.

14) Члан 80, став 1 и 2 Закона о нотарима ФБиХ.

15) Члан 42 Закона о нотаријату Словеније. Подразумева се да је нотар и у праву Словеније у обавези да утврди постојање активне завештајне способности и да испита постојање слободне и озбиљне воље завештаоца, имајући у виду да он као лице од јавног поверења, мора водити рачуна о испуњености свих услова за пуноважност завештања. О начину утврђивања одговарајуће пословне способности странке од стране јавног бележника приликом сачињавања јавнобележничког записа, видети: Дејан Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014, стр. 145-146.

16) Опширније о претходним радњама које нотар обавља у поступку сачињавања нотарског завештања у ФБиХ, видети: Enes Bikić, Sefedin Suljević, Meliha Povoljčić, Marinko Plavšić: *op. cit.*, стр. 477-478.

ворнику, односно завештању¹⁷⁾ да су споменуте радње обављене.¹⁸⁾ У праву Словеније, завештаоцу ће записана изјава последње воље такође бити прочитана од стране нотара, али у присуству два сведока, односно другог нотара,¹⁹⁾ у чијем присуству ће завешталац и одобрити и потписати завештање.²⁰⁾ За разлику од права Словеније, у којем је присуство сведока или уместо њих другог нотара увек потребно приликом састављања завештања,²¹⁾ то није истовремено случај и у праву ФБиХ, у којем је учешће ових лица неопходно само у посебним ситуацијама, као што је пре свега, сачињавање завештања од стране неписменог лица, док у осталим случајевима, учешће ових лица зависи од воље завештаоца и нотара.²²⁾ У оба права, присуство сведока, односно другог нотара, неопходно је најкасније у тренутку када нотар чита завештање и када га завешталац потписује.²³⁾ Уколико завешталац не познаје језик у службеној употреби, према прописима обе државе, примењују се правила посебног поступка.²⁴⁾ У овом случају, поред присуства два сведока, односно другог нотара, нотар мора обезбедити и учешће судског тумача и у завештању назначити да је тако поступио. Његово учешће није потребно уколико нотар и сведоци, односно други нотар

17) Законодавац појам *изворник* по правилу користи као синоним за нотарски обрађену исправу. Видети: Meliha Povlakić, Christoph Schalast, Vesna Softić: *Komentar Zakona o notarima u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2009, стр. 143.

18) Члан 80, став 3 Закона о нотарима ФБиХ.

19) Члан 43, став 1, тачка 5 и члан 51, став 1, тачка 1 и став 3 Закона о нотаријату Словеније.

20) Члан 43, став 1, тачка 5 и члан 37, став 2 Закона о нотаријату Словеније.

21) Весна Ријавец, „Улога нотара у грађанском праву Словеније“, *Анали Правног факултета у Београду*, Београд, бр. 1/2010, стр. 127.

22) Члан 83 Закона о нотарима ФБиХ. До оцене о сврсисходности факултативног учешћа сведока, нотар може доћи, уколико, примера ради, оцени да странка не разуме најбоље природу правног посла у којем учествује, не разуме поуке и упозорења, чиме он штити како странку од негативних последица његовог неразумевања, тако и себе од евентуалне одговорности. Видети: Meliha Povlakić, Christoph Schalast, Vesna Softić, *op. cit.*, стр. 191.

23) Међутим, уколико то завешталац захтева, сведоци могу бити искључени, односно удаљени за време читања завештања, у ком случају га завешталац мора потписати у присуству сведока, те изјавити да га је прочитао или да му је оно било прочитано (право ФБиХ), односно да му је његова садржина у потпуности позната (право Словеније) и да одговара његовој вољи, што ће се назначити у завештању. Видети: члан 86 Закона о нотарима ФБиХ и члан 54 Закона о нотаријату Словеније.

24) Ванредни поступак потврђивања завештања, спроводи се у посебним ситуацијама: када завешталац није у стању да чита или пише, чулно опажа или комуницира са јавним бележником. Видети: Дејан Ђурђевић, *Институције наследног права*, Београд, 2015, стр. 137. О поступку признања (рекогниције) јавнобележничког записа у српском и упоредном праву, опширније видети код: Дејан Ђурђевић, „Признање нотарског записа“, *Анали Правног факултета у Београду*, Београд, бр. 1/2012, стр. 163 и даље.

знају језик завештаоца.²⁵⁾ Посебан поступак у правима обе државе, предвиђен је и уколико се као завешталац јавља лице са инвалидитетом, односно са посебним потребама, у ком случају се поступа на начин који замењује читање.²⁶⁾ Тако је у праву ФБиХ прописано да завешталац који је глув, а зна да чита, мора сам прочитати завештање и изричито изјавити да га је прочитао и да оно одговара његовој вољи. Нем или глувонем завешталац, који зна да чита и пише, мора на завештању својеручно написати да га је прочитао и да га одобрава, а затим потписати. Нотар мора назначити у завештању да су обављене све наведене радње.²⁷⁾ Право Словеније, за случај када је завешталац глув или нем, предвиђа да нотар мора са сигурношћу утврдити да му је садржина завештања у потпуности позната и јасна. Ове околности он мора забележити у завештању, уз навођење начина на који је завештаоцу била предочена његова садржина.²⁸⁾ У случају када је завешталац глув, а не зна да чита, као и уколико је нем или глувонем, а не зна да чита и пише (право ФБиХ), односно уколико је глув или нем, а не зна да чита (право Словеније), осим учешћа сведока или другог нотара, потребно је и учешће једне особе његовог поверења. Ова особа мора бити у стању да се са завештаоцем споразумева знацима, при чему се нотар мора уверити да ли она на овај начин зна да се споразумева са глумим, немим или глувонемим завештаоцем и мора навести у завештању да се у то уверио (право ФБиХ), односно мора бити способна да завештаоцу предочи целокупну садржину завештања, што је нотар дужан да забележи у завештању, уз навођење начина на који је завештаоцу предочена ова садржина (право Словеније).²⁹⁾

Након предузимања наведених радњи, нотар који је завештање саставио, дужан је да се на крају завештања на њему својеручно потпише и стави свој службени печат. Изнад потписа нотара, ставља се потпис завештаоца који је признао завештање, као и свих осталих особа које су учествовале у поступку његовог саставља-

25) Члан 89, став 1 и 3 Закона о нотарима ФБиХ и члан 55, став 1, 3 и 4 Закона о нотаријату Словеније.

26) Meliha Povlakić, Christoph Schalast, Vesna Softić: *op.cit.*, стр. 156; Karel Zupančič, *op.cit.*, стр. 82-83.

27) Члан 87 Закона о нотарима ФБиХ. Опширније о поступању нотара и начину његовог споразумевања са завештаоцем у наведеним ситуацијама, видети: Meliha Povlakić, Christoph Schalast, Vesna Softić, *op. cit.*, стр. 196-197.

28) Члан 40, став 1 и 3 Закона о нотаријату Словеније.

29) Члан 88, став 1 и 3 Закона о нотарима ФБиХ и члан 40, став 2 и 3 Закона о нотаријату Словеније.

ња. У оба законодавства, прописи обавезују нотара да уколико завешталац не зна или не може да пише, то назначи у завештању, при чему је у праву ФБиХ потребно да наведе и разлог због којег завешталац није у стању да се потпише.³⁰⁾ У том случају, у праву Словеније, завешталац ће ставити свој рукознак у присуству два писмена сведока (које је он сам изабрао) или другог нотара, који ова лица потврђују својим потписом.³¹⁾

У праву Словеније, нотару је могуће предати и писано завештање, које ће добити својство нотарског записа када га нотар потврди.³²⁾ Нотар потврђује завештање уколико оно по спољашњем облику одговара нотарској исправи, као и законом таксативно одређеним захтевима садржине нотарског записа, у ком случају, он у завештање уноси своје име и презиме, начин на који је утврдио идентитет завештаоца, као и назнаку да је завештаоцу прочитао завештање и да га је он одобрио. Завештање се спаја са нотарским записом и потписује према напред изнетим правилима о потписивању нотарског записа.³³⁾

1.2. Поступак сачињавања завештања од стране нотара у Македонији, Црној Гори и Хрватској

Имајући у виду да се у правима Македоније и Црне Горе, завештање саставља према одредбама које важе за судско завештање, а у праву Хрватске, према одредбама које важе за јавно завештање, то нотар приликом његовог сачињавања, сходно примењује норме Закона о наслеђивању споменутих држава, а у Македонији и Црној Гори и посебне норме Закона о ванпарничном поступку.³⁴⁾

Пре него што приступи састављању завештања, нотар је дужан да утврди идентитет завештаоца, његову завештајну способност и постојање слободне и озбиљне воље.³⁵⁾ Након тога, он на основу казивања завештаоца сачињава завештање, при чему је

30) Члан 77 и члан 74, став 1, тачка 2 и 7 Закона о нотарима ФБиХ, члан 37, став 1 и 2 и члан 43, став 1, тачка 2 и 7 Закона о нотаријату Словеније.

31) Члан 37, став 3 и 4 Закона о нотаријату Словеније.

32) Члан 49, став 1 Закона о нотаријату Словеније.

33) Члан 50, став 1 и 3 у вези са чланом 43, став 1, тачка 1-6 Закона о нотаријату Словеније. Опширније о овом облику нотарског завештања, видети: Karel Zupančič, *op. cit.*, str. 83.

34) Закон о ванпарничном поступку Македоније донет је 2008. године („Службен весник на РМ“, бр. 9/2008, у даљем тексту ЗВПМ); Закон о ванпарничном поступку Црне Горе донет је 2006. године („Службени лист РЦГ“, бр. 27/2006, у даљем тексту ЗВПЦГ).

35) Члан 67, став 1 ЗОНМ, члан 254, члан 258 и члан 259, став 1 ЗВПМ, члан 192 и члан 197-198 ЗВПЦГ, члан 148, став 4 и 5 и члан 149, став 1 и 2 ЗОНХ.

дужан да му објасни прописе који ограничавају његову слободу располагања. Дату изјаву последње воље нотар уноси у записник о завештању, као и начин на који је утврдио идентитет завештаоца и осталих учесника који су учествовали у састављању завештања, те све околности које су од значаја за његову пуноважност.³⁶⁾ Према редовном поступку, након што завешталац прочита завештање (права Македоније и Црне Горе), односно, након што му оно буде прочитано од стране нотара (право Хрватске), он га признаје и потписује у присуству нотара, који га такође потписује и потврђује на завештању да су све ове радње предузете. У праву Хрватске, завешталац који није у стању да се потпише, може затражити и од неке друге особе да га потпише, уз навођење разлога за то, о чему ће од стране нотара бити сачињена одговарајућа забелешка.³⁷⁾ Ванредни поступак потврђивања завештања, примењује се у случају када завешталац није у стању да прочита завештање (услед слепила, слабовидости, неписмености, непознавања језика који је у службеној употреби или других разлога), када му оно мора бити прочитано од стране нотара, у присуству два завештајна сведока, након чега га он, такође у њиховом присуству, признаје.³⁸⁾ Такође, уколико завешталац не познаје језик који је у службеној употреби или је глув или нем (као и истовремено глув и слеп, у праву Хрватске), поред учешћа два завештајна сведока, неопходно је и учешће заклетог судског тумача.³⁹⁾ Након што призна завештање, завешталац га у присуству завештајних сведока потписује (или ставља на њега свој рукознак). Завештање потписују и завештајни сведоци, односно судски тумач, а на крају и нотар, који на самом завештању мора потврдити да су све ове радње извршене.⁴⁰⁾

36) Члан 67, став 1 ЗОНМ, члан 253 ЗВПМ, члан 258 и члан 259, став 2 и 3 ЗВПМ, члан 69, став 1 ЗОНЦГ, члан 200, став 1 и члан 201 ЗВПЦГ, члан 32, став 3, члан 148, став 5 и 6 и члан 149, став 6 ЗОНХ. Примере нотарских записа о завештању у праву Црне Горе, видети код: Miraš Radović, Enes Bikić, Sefedin Suljević, *Notarijat u Crnoj Gori*, Podgorica, 2010, стр. 241-246.

37) Члан 67, став 2 ЗОНМ, члан 260, став 1 и 4 и члан 261, став 1 ЗВПМ, члан 202 ЗВПЦГ и члан 32, став 4-6 ЗОНХ. Према схватању теорије, јавно завештање по својим обележјима представља симбиозу елемената судског и међународног завештања, јер се сачињава на начин и према правилима за сачињавање судског завештања, при чему се када је реч о начину његовог потписивања, примењују и одређена правила која су својствена за међународно завештање. Видети: Наташа Стојановић, „Улога јавних бележника у наредноправним стварима“, *Правни живот*, Београд, бр. 12/2011, стр. 33.

38) Члан 68, став 1 ЗОНМ, члан 255, став 1 и члан 260, став 2 ЗВПМ, члан 193 и члан 203, став 1 ЗВПЦГ и члан 33, став 1 ЗОНХ.

39) Члан 256 и члан 260, став 3 ЗВПМ, члан 194 и члан 203, став 4 ЗВПЦГ и члан 150, став 1-3 ЗОНХ.

40) Члан 68 ЗОНМ, члан 260, став 4 и члан 261 ЗВПМ, члан 203, став 1-3 и став 5 и 6 ЗВПЦГ, члан 33 и члан 150, став 6 ЗОНХ.

2. УЛОГА НОТАРА У САЧИЊАВАЊУ ЗАВЕШТАЊА У РУСИЈИ

Основама законодавства Руске Федерације о нотаријату,⁴¹⁾ нотарима је дато овлашћење да потврђују завештања завештајно способних лица, која су сачињена у складу са захтевима предвиђеним у Грађанском кодексу Руске Федерације,⁴²⁾ под условом да је последња изјава воље дата лично пред нотаром.⁴³⁾ Према ГКРФ, завештање мора бити сачињено у писаној форми и према општем правилу, потврђено од стране нотара.⁴⁴⁾ Само у одређеним објективним околностима, када се завешталац не може обратити нотару, оно може бити потврђено и од стране неког другог овлашћеног лица⁴⁵⁾ (завештања изједначена са нотарски потврђеним завештањем), а у ванредним околностима, може бити сачињено и у простој писаној форми.⁴⁶⁾

Приликом потврђивања завештања, нотар је дужан да утврди идентитет завештаоца и његову завештајну способност, као и да објасни завештаоцу одредбе о нужном делу.⁴⁷⁾ Нотарски потврђено завештање мора бити написано од стране завештаоца или према његовим речима, од стране нотара, при чему је у оба случаја допуштено коришћење техничких средстава.⁴⁸⁾ У пракси, завештање се чешће саставља од стране нотара, јер се на тај начин избегава

41) Основы законодательства Российской Федерации о нотариате (утв. ВС РФ 11.02.1993 N 4462-1, ред. от 30. 03. 2015). Интернет адреса: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_172901/, у даљем тексту ОЗРФН.

42) Гражданский кодекс Российской Федерации (трећи део од 26. 11. 2001. године, N 147-ФЗ, ред. од 05. 05. 2014). Интернет адреса: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=148418;fld=134;dst=100038;rnd=0.12630188465118408>, у даљем тексту ГКРФ.

43) Члан 35, став 1, тачка 1 и члан 57, став 1 ОЗРФН.

44) Члан 1124, став 1, тачка 1 ГКРФ.

45) То су: службеници органа месне самоуправе и конзулских установа РФ, главни лекари, њихови заменици по медицинској струци или дежурни лекари у болницама и другим здравственим установама, начелници хоспиталних установа, директори или главни лекари у домовима за стара и инвалидна лица, капетани бродова, начелници експедиција, командири војних јединица, управници места лишења слободе, као и службеници банке у погледу располагања новчаним средствима која се налазе на рачуну завештаоца. Видети: члан 1124, став 1, тачка 1 у вези са чланом 37, став 1, тачка 1 и чланом 38, став 1, тачка 1 ОЗРФН, чланом 1125, став 7 ГКРФ, чланом 1127 и чланом 1128 ГКРФ.

46) Члан 1124, став 1, тачка 3 у вези са чланом 1129 ГКРФ.

47) Члан 42, став 1 и 2, члан 43, став 1 ОЗРФН и члан 1125, став 6 ГКРФ.

48) Члан 1125, став 1 ГКРФ.

потреба за допунском помоћи правника.⁴⁹⁾ Након изјављивања последње воље пред нотаром, завешталац је дужан да прочита текст завештања у његовом присуству, а уколико из неких разлога, он то није у стању да учини, текст завештања ће му бити прочитан од стране нотара.⁵⁰⁾ Завешталац својеручним потписом у присуству нотара, потврђује да текст завештања одговара његовој вољи. Уколико због физичких недостатака, теже болести или неписмености, завешталац није у стању да својеручно потпише завештање, оно по његовом захтеву може бити потписано од стране неког другог лица, у његовом и у присуству нотара.⁵¹⁾ Завештајни сведок може присуствовати приликом сачињавања и нотарског потврђивања завештања, само на основу воље завештаоца, у ком случају завештање мора бити потписано и од стране сведока.⁵²⁾ Нотар је дужан да на завештању назначи место и датум његовог потврђивања.⁵³⁾

Нотар је у праву Русије овлашћен и да завештаоцу изда документ, којим потврђује пријем затвореног (тајног) завештања. Наиме, завештање које је својеручно написао и потписао, завешталац може предати нотару у затвореној коверти у присуству два завештајна сведока, који својим потписом на тој коверти потврђују да је управо она била предата нотару од стране завештаоца у својству затвореног завештања. Ова коверта запечаћује се од стране нотара у другој коверти, у присуству завештаоца и сведока. На њој нотар сачињава забелешку, која садржи податке о имену и презимену, држављанству и месту становања завештаоца и оба сведока, датуму и

49) Т.Е. Абова, М.М. Богуславский, А. Г. Светланов, *Коментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, Части третьей*, Москва, 2004, стр. 29.; Б.А. Булаевский, Р.И. Виноградова, А. Ф. Ефимов, Т.Л. Левшина, Е.А. Павлова, И. В. Пантелеева, Н.В. Сучкова, М.Л. Шелюкто, О.Ю. Шилохвост, К.Б. Ярошенко, *Коментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, Части третьей*, Москва, 2007, стр. 48-49.

50) Нотар је дужан да о овоме на завештању стави одговарајућу забелешку уз навођење разлога, због којих завешталац није био у стању сам да прочита завештање. Члан 1125, став 2 ГКРФ и члан 44, став 1 ОЗРФН.

51) У завештању морају бити назначени разлози због којих завешталац не може својеручно потписати завештање, као и подаци о особи која је потписала завештање уместо њега, у складу са документом којим је утврђен идентитет те особе. Члан 1125, став 3 ГКРФ и члан 44, став 1 и 2 ОЗРФН.

52) На самом завештању морају бити назначени подаци о сведоку, у складу са документом према којем је утврђен његов идентитет. Члан 1125, став 4 ГКРФ. У теорији се наводи да се учешћем сведока потврђују чињенице, које иначе подлежу потврђивању и од стране нотара (способност завештаоца да схвати значај својих радњи и да их предузме, сагласност текста завештања са вољом завештаоца), те да веће поверење у сведока него у нотара нема оправдања, због чега законодавство РФ не предвиђа присуство завештајног сведока као обавезно. Видети: Т.Е. Абова, М.М. Богуславский, А. Г., Светланов, *op. cit.*, стр. 29.

53) Члан 1124, став 4 ГКРФ.

месту пријема завештања, те забелешку да је нотар приликом пријема завештања објаснио завештаоцу одредбе о нужном делу, као и да непоштовање правила о неопходности својеручног писања и потписивања повлачи непуноважност завештања.⁵⁴⁾

3. УЛОГА НОТАРА У САЧИЊАВАЊУ ЗАВЕШТАЊА У ФРАНЦУСКОЈ

Од доношења Закона о нотаријату, који је и данас на снази,⁵⁵⁾ нотар у праву Француске представља државног повереника, који државним печатом потврђује аутентичност докумената, чиме на себе преузима један део јавних овлашћења, а његова исправа је јавна. Овлашћења која има нотар приликом сачињавања завештања, уређена су Грађанским закоником Француске.⁵⁶⁾ Њиме су предвиђене следеће редовне форме завештања: својеручно, тајно и завештање у јавној форми.⁵⁷⁾ Улога нотара долази до изражаја приликом сачињавања завештања у јавној форми – тзв. аутентичног завештања (*la testament authentique*),⁵⁸⁾ тајног завештања, као и међународног завештања или како се у теорији још назива „поједностављеног аутентичног завештања“.⁵⁹⁾

Завештаоцу који своју последњу вољу изјављује у јавној форми пред нотаром, завештање се саставља у присуству два нотара или једног нотара, у ком случају је потребно и присуство два завештајна сведока. Уколико се завештање изјављује у присуству два нотара, један од њих га по диктату завештаоца бележи или даје да се завештање забележи руком или механичким путем. И у случају када се завештање изјављује пред једним нотаром, завешталац га мора диктирати нотару, који га сам бележи или даје да се он

54) Члан 1126, став 1-3 ГКРФ.

55) *Loi contenant organisation du notariat (loi 25 ventôse an XI)*, version consolidée au 09 mars 2015. Интернет адреса: <http://www.legifrance.gouv.fr/>.

56) *Code civil* из 1804. године, version consolidée au 25 août 2015. Интернет адреса: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721>, у даљем тексту СС.

57) Члан 969 СС. Ванредне форме завештања су: војно завештање (члан 981-984 СС), завештање сачињено у изолацији (члан 985-987 СС), као и поморско завештање (члан 988-995 СС). О поступку сачињавања наведених привилегованих облика завештања, видети: F. Terré, Y. Lequette, *Droit civil, les successions, les libéralités*, Paris, 1997, стр. 317-318.

58) У теорији се наводи да завештаоци не прибегавају често овој форми завештања због његове непотпуне тајности, као и због захтевне форме. Видети о томе код: Philippe Malaurie, Laurent Aynès, *Droit civil, les successions, les libéralités*, Paris, 2010, стр. 262.

59) Philippe Malaurie, Laurent Aynès, *op. cit.*, стр. 263-264.

забележи руком или механичким путем. У оба случаја, након што је завештање сачињено, оно мора бити прочитано завештаоцу.⁶⁰⁾ Изменама и допунама Грађанског законика Француске из 2015. године⁶¹⁾ и глумим, немим и/или неписменим особама, као и особама које не владају француским језиком, омогућено је да прибегну овој форми завештања. Када завешталац не може да изјави своју вољу на француском језику, диктирање садржине завештања и његово читање, обавља се преко судског тумача којег је завешталац изабрао са националне листе судских тумача и вештака коју саставља Касациони суд или са листе судских тумача и вештака које саставља сваки Апелациони суд. Учешће судског тумача није обавезно уколико сам нотар или у зависности од околности случаја, други нотар или сведоци, познају језик завештаоца.⁶²⁾ У ситуацији када завешталац може да пише на француском језику, али не може да га говори, нотар сам бележи завештање или даје да се оно забележи руком или механичким путем на основу белешки које је завешталац саставио пред њим, након чега је дужан да завештаоцу прочита завештање. Уколико завешталац не може да чује, он се са садржином завештања упознаје сам, тако што га чита, пошто му га је већ једном прочитао нотар.⁶³⁾ Уколико завешталац не може ни да говори, ни да чује, ни да чита, ни да пише, диктирање садржине завештања, односно његово читање се обавља на начин као и када завешталац није у стању да изјави своју вољу на француском језику, односно уз учешће судског тумача.⁶⁴⁾ Завештање мора бити потписано од стране завештаоца у присуству нотара и сведока. Уколико завешталац изјави да не уме или не може да се потпише, нотар ће забележити његову личну и изричиту изјаву о томе, као и узрок због којег је спречен да потпише завештање. Завештање морају потписати и сведоци и нотар.⁶⁵⁾

Уколико завешталац жели да сачини тајно завештање, улога нотара је другачија.⁶⁶⁾ У оваквом случају, завешталац у присуству два сведока предаје запечаћену коверту која садржи завештајна

60) Члан 971 и члан 972, став 1-3 СС.

61) *Modifié par LOI n°2015-177 du 16 février 2015 - art. 3.* До 2015. године, ова форма завештања се могла сачинити само гласним диктирањем садржине завештања нотару.

62) Члан 972, став 4 СС.

63) Члан 972, став 5 СС.

64) Члан 972, став 6 СС.

65) Члан 973-974 СС. О наведеним фазама у поступку сачињавања завештања пред нотаром, опширније видети: F. Terré, Y. Lequette, *op. cit.*, стр. 315-316.

66) Према члану 978 СС тајно завештање не могу сачинити лица која не умеју или не могу да читају. У теорији се наводи да се и овај облик завештања у пракси ретко користи. Видети: Philippe Malaurie, Laurent Aynès, *op. cit.*, стр. 263.

располагања. Завешталац је дужан да изјави да она садржи његову последњу вољу, коју је он забележио или је забележио неко други, потврђујући да је у последњем случају лично проверио њену садржину, као и да ју је он потписао. У сваком случају, завешталац ће указати нотару на начин на који је завештање забележено, руком или механичким путем. На ту коверту, нотар ставља посебну исправу у којој ће забележити или дати да се забележи руком или механичким путем податке о датуму и месту састављања завештања, опису коверте и отиску печата, као и напомену о свим предузетим формалностима.⁶⁷⁾ Она мора бити потписана од стране нотара, завештаоца и сведока, а њоме се заправо потврђује пријем завештања.⁶⁸⁾

4. УЛОГА НОТАРА У САЧИЊАВАЊУ ЗАВЕШТАЊА У НЕМАЧКОЈ

Грађанским закоником Немачке,⁶⁹⁾ као редовни облици завештања нормирани су својеручно и нотарско завештање.⁷⁰⁾ Нотар има важну улогу приликом сачињавања завештања, јер је ступањем на снагу Закона о потврђивању исправа из 1969. године,⁷¹⁾ састављање јавног завештања прешло у његову искључиву надлежност.⁷²⁾

67) Завешталац који не може да говори, али може да пише, може да сачини ову форму завештања, под изричитим условом да је он сам или неко друго лице које је представио нотару и сведоцима написао завештање, као и да га је он потписао. Завешталац је у оваквом случају дужан да у присуству нотара и сведока, у заглављу посебне исправе лично забележи да документ који је поднео представља његово завештање и да то потпише. Видети: члан 979, став 1 СС.

68) Члан 976, став 1-3 СС.

69) Bürgerliches Gesetzbuch из 1896. године (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), последње измене 29.06.2015., BGBl I S. 1042. Интернет адреса: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>, у даљем тексту BGB.

70) § 2231 BGB. Као ванредни облици завештања, правно су уређени: изузетно завештање пред председником општине, изузетно завештање пред три сведока, поморско и конзуларно завештање. Видети: § 2247, § 2249 - § 2251 BGB, као и § 11, став 1 KongsG (Konsulargesetz из 1974. године, BGBl. I S. 2317, последње измене 29. 06. 2015., BGBl. I S. 1042). Интернет адреса: <http://www.gesetze-im-internet.de/kongsg/>.

71) Beurkundungsgesetz из 1969. године (BGBl. I S. 1513), последње измене 29.06.2015., BGBl I S. 1042. Интернет адреса: <http://www.gesetze-im-internet.de/beurkg/BjNR015130969.html>, у даљем тексту BeurkG.

72) До 01.01.1970. године, јавно завештање се могло сачинити или пред судијом основног суда или пред нотаром. Видети: Дејан Ђурђевић, „Нотарски тестамент у немачком праву“, у зборнику: *Увод у право Немачке* (уредници: М. Васиљевић, В. Чоловић), Београд, 2011, стр. 429.

Нотарско завештање се сачињава тако што завешталац изјављује своју последњу вољу пред нотаром или му предаје отворену или затворену исправу, изјављујући да она садржи његову последњу вољу.⁷³⁾ У оба случаја, нотар је дужан да утврди идентитет завештаоца, његову активну завештајну способност и праву намеру, као што је обавезан и да разјасни стање ствари, те да (по правилу) поучи завештаоца о правним последицама завештања.⁷⁴⁾

У случају када се нотарско завештање саставља тако што завешталац изјављује своју последњу вољу пред нотаром, након што завешталац то учини, дату изјаву воље нотар је дужан да пренесе у записник о сачињавању завештања.⁷⁵⁾ Почев од 2002. године, последња воља пред нотаром се може изјавити на било који начин, те у том смислу она може бити дата и од стране завештаоца који није у стању усмено да је изјави, као што и признање завештања може бити учињено на било који начин.⁷⁶⁾ Међутим, у случају када завешталац према сопственој тврдњи или према уверењу нотара није у стању да у потребној мери говори, чује или види, у поступку састављања завештања, потребно је и учешће једног сведока или другог нотара, с тим што завешталац може да одбије њихово позивање. На захтев глувог или немог завештаоца, нотар је дужан да обезбеди и учешће судског тумача.⁷⁷⁾ До учешћа сведока (највише два) или другог нотара, може доћи и на основу захтева самог завештаоца, независно од тога да ли код њега постоји инвалидитет.⁷⁸⁾ Уколико се изјава воље даје усмено пред нотаром, она не мора бити дата на немачком језику, у ком случају присуство судског тумача није неопходно само уколико нотар у довољној мери влада језиком завештаоца.⁷⁹⁾

73) § 2232 BGB.

74) § 10, § 11 и § 17 BeurkG.

75) О осталим елементима који чине садржину записника о нотарском завештању, видети § 9 и § 30 BeurkG.

76) До 2002. године, завешталац је последњу вољу пред нотаром могао изјавити само усмено или предајом исправе, којом приликом је морао изјавити да она садржи његову последњу вољу, услед чега је лицима са вишеструким телесним недостацима, који су их спречавали да говоре и пишу, било онемогућено да се служе редовним формама завештања. Законом о промени права на заступање од стране адвоката пред врховним земаљским судовима из 2002. године, извршена је реформа завештајног права, којом је напуштен принцип усмености у поступку сачињавања завештања. Опширније о наведеном, видети код: Дејан Ђурђевић, *op. cit.*, стр. 432-436.

77) § 22, став 1 BeurkG.

78) § 29 BeurkG.

79) M. Avenarius, код: H. Prütting, G. Wegen, G. Weinreich (Hrsg), *BGB – Kommentar*, 4. Auflage, Köln, 2009, стр. 2890.

Уколико се нотарско завештање сачињава предајом писмена, нотар има обавезу да се упозна са његовом садржином и да поучи завештаоца о правним последицама завештања, уколико је реч о отвореном писмену и уколико влада језиком на којем је завештање састављено.⁸⁰⁾ Уколико се завештање сачињава предајом затвореног писмена, нотар на ово није овлашћен.⁸¹⁾ Писмено које предаје, завешталац не мора лично да напише,⁸²⁾ нити да га потпише,⁸³⁾ с тим што се као минимум захтева да његова воља мора бити материјализована исписивањем знакова на одређеној подлози.⁸⁴⁾ Осим тога, завештаоцу мора бити омогућено да се упозна са садржином писмена које предаје, тако што ће га лично прочитати. Наиме, уколико завешталац, према сопственој тврдњи или уверењу нотара, није у стању да га прочита, он не може саставити нотарско завештање предајом писмена.⁸⁵⁾ Приликом предаје писмена, неопходно је да завешталац изјави да оно садржи његову последњу вољу, које признање, може бити учињено усмено, у писменој форми или на неки други начин – климањем главом, трептањем или другим гестовима, под условом да је нотар у стању да утврди значење такве изјаве.⁸⁶⁾

Записник о састављању завештања, завештаоцу мора бити прочитан у присуству нотара, што ће се у њему констатовати, а уколико то завешталац захтева, он може извршити и непосредни увид у његову садржину.⁸⁷⁾ Глувом завештаоцу, садржина записника се не чита, већ му се омогућује извршење непосредног увида у записник, што ће се такође констатовати у записнику.⁸⁸⁾ Након ових радњи, завешталац одобрава записник и својеручно га потписује у присуству нотара.⁸⁹⁾ Уколико завешталац према сопственом при-

80) § 17 и § 30 BeurkG.

81) Специфичност предаје затвореног писмена од стране завештаоца нотару, огледа се и у томе да је овај начин састављања нотарског завештања, доступан само пунолетним особама, без обзира на стечену завештајну способност. Видети: § 2233, став 1 BGB.

82) § 2232 BGB.

83) K. Schnabel, код: F. M. Große-Wilde, P. E. Quart (Hrsg), *Deutscher Erbrechtskommentar*; 2. Auflage, Köln 2010, стр. 700; C. T. Ebenroth, *Erbrecht*, München, 1992, стр. 126.

84) Дејан Ђурђевић, *op. cit.*, стр. 437.

85) § 2233, став 2 BGB.

86) M. Avenarius, *op. cit.*, стр. 2890; D. Leipold, *Erbrecht*, 18. Auflage, Tübingen, 2010, стр. 111.

87) § 13, став 1 BeurkG.

88) § 23 BeurkG.

89) § 13, став 1 BeurkG.

знању или уверењу нотара није у стању да се потпише, приликом читања и одобравања записника, потребно је и присуство једног сведока или другог нотара, што ће се констатовати у записнику. Ова лица потписују записник уместо завештаоца.⁹⁰⁾ Уколико су у поступку учествовали и сведок(ци) или други нотар, из разлога што завешталац није у стању да говори, чује или види или по основу самог захтева завештаоца, записник треба да потпишу и ова лица.⁹¹⁾ Уколико се ради о завештаоцу са више врста инвалидитета, поред учешћа једног сведока или другог нотара, потребно је и учешће особе која је у стању да са њим комуницира, што ће се констатовати у записнику. Ово лице потписује записник уместо завештаоца, а на крају га је дужан да потпише и нотар.⁹²⁾

5. О ЗНАЧАЈУ УЛОГЕ НОТАРА У САЧИЊАВАЊУ ЗАВЕШТАЊА

У савременим правним порецима Европе, присутна је несумњива тенденција признавања нотару својства овлашћеног лица за сачињавање завештања. У већем броју права која су представљала предмет анализе, нотарско завештање представља посебно уређени облик завештања, сходно чему је нотар дужан да поштује посебна правила за његово сачињавање, док у појединим од њих, као што је то случај у неким земљама насталим на простору бивше СФРЈ, нотар приликом сачињавања завештања поступа према правилима према којима су дужна да поступају и друга овлашћена лица приликом сачињавања одређеног облика јавног завештања. Међутим, само постојање могућности сачињавања завештања пред нотаром, у посматраним законодавствима, нема исти значај. У том смислу, улога нотара у највећој мери долази до изражаја у Француској и Немачкој, у којима је број осталих редовних облика завештања сведен на минимум, уз истовремено постојање његове искључиве надлежности за састављање редовног јавног облика завештања. У земљама чијим је законодавствима уређен већи број редовних облика завештања, те у којима је њихово сачињавање, када је реч о јавним облицима, могуће и од стране других носилаца јавних овлашћења, као што је то случај у Русији и земљама насталим на простору бивше СФРЈ, ова улога је генерално посматрано,

90) § 25 BeurkG.

91) § 22, став 2 и § 29 BeurkG.

92) § 24 и § 13, став 3 BeurkG.

мање изражена. Такође, афирмација нотара у сфери завештајног наслеђивања, присутнија је у оним земљама у којима он истовремено улази и у круг овлашћених лица за сачињавање међународног завештања.

Као начин сачињавања завештања, завешталац садржину последње воље по правилу изјављује пред нотаром усменим путем или уколико се ради о лицу са посебним потребама, на други одговарајући начин. У појединим правним порецима, као што су Словенија, Русија, Немачка и Француска, улога нотара у завештајном наслеђивању је потенцирана и постојањем могућности сачињавања завештања предајом писане исправе нотару. У погледу питања омогућавања завештаоцу да сачува у тајности садржину свог располагања за случај смрти, прихваћена су различита решења. У неким од њих, нотару не може остати непозната садржина ове исправе (Словенија), за разлику од осталих споменутих законодавстава у којима садржина наведене исправе нотару може остати непозната (Немачка), односно мора остати непозната (Русија и Француска).

Иако у основи сличан, у појединим аспектима правне регулативе, разликује се и сам поступак сачињавања завештања пред нотаром, уколико није реч о начину сачињавања завештања предајом писане исправе. У том смислу, на различит начин је најпре уређено питање неопходности присуства сведока у овом поступку. У најбројнијој групи посматраних земаља, као што су БиХ, Хрватска, Црна Гора, Македонија и Немачка, учешће сведока потребно је само када се завештање сачињава од стране лица са посебним потребама. У мањем броју ових земаља, као што су Словенија и Француска, учешће наведених лица неопходно је увек, независно од напред наведене чињенице, док у Русији, пуноважност завештања сачињеног пред нотаром ни у једној ситуацији није условљена учешћем сведока. У појединим законодавствима, прихваћена је и могућност факултативног учешћа сведока, до којег долази на основу воље самог завештаоца (ФБиХ, Немачка и Русија) или на основу оцене нотара (ФБиХ), као и могућност замене учешћа сведока присуством другог нотара (Словенија, ФБиХ, Француска и Немачка). Када је реч о најважнијем стадијуму поступка сачињавања завештања – поступку за његово признање, упознавање завештаоца са садржином завештања које је сачињено у редовним околностима, такође је уређено на различит начин. У том смислу, одређени број земаља, као што су Словенија, ФБиХ, Хрватска, Француска и Немачка, приклониле су се систему у коме се завештање чита завештаоцу (у појединим од њих инсистира се на томе да нотар то лично учини, док је у неким довољно да се читање врши у при-

суству нотари). У осталим земљама које су представљале предмет анализе, нотар даје завештаоцу да сам прочита завештање. У погледу одобравања завештања, опште је прихваћено правило о непостојању посебне форме, имајући у виду да се оно може учинити на било који начин. Напоследку, у појединим правима предвиђена су и специфична законска решења, која се односе на потписивање завештања, као последњу радњу коју је неопходно предузети у поступку његовог признања. Она се односе на могућност да у ситуацији када завешталац не може или неће да потпише завештање, то учини неко друго лице уместо њега (Хрватска и Русија), односно, други нотар или један сведок (Немачка), те на могућност да сведоци или други нотар својим присуством и потписом потврде ставање рукознака од стране оваквог завештаоца (Словенија).

Генерално посматрано, може се закључити да могућност сачињавања завештања пред нотаром, независно од тога да ли се ради о нотарском или неком другом облику завештања за чије је састављање он овлашћен, као и независно од наведених специфичности и разлика у правној регулативи појединих питања, има велики значај у савременим наследноправним системима Европе. Учешћем нотари у сачињавању акта изјаве последње воље, омогућује се свим активно завештајно способним лицима, без обзира на евентуалне физичке недостатке или неписменост да реализују слободу завештања. Такође, сачињавањем завештања пред нотаром као лицем од јавног поверења, значајно се доприноси правној сигурности у наследном праву.

ЛИТЕРАТУРА

- Абова, Т.Е., Богуславский, М.М., Светланов, А. Г.: *Коментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации*, Части третьей, Москва, 2004.
- Викић, Енес, Suljević, Sefedin, Povlakić, Meliha, Plavšić, Marinko: *Notarsko pravo*, Сарајево, 2013.
- Булаевский, Б.А., Виноградова, Р.И., Ефимов, А.Ф., Левшина, Т.Л., Павлова, Е.А., Пантелеева, И.В., Сучкова, Н.В., Шелютто, М.Л., Шилохвост, О.Ю., Ярошенко, К.Б.: *Коментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации*, Части третьей, Москва, 2007.
- Gavella, Nikola, Belaj, Vlado: *Nasljedno pravo*, Zagreb, 2008.
- Грађански законик Француске (Code civil из 1804. године, version consolidée au 25 août 2015).
- Грађански законик Немачке (Bürgerliches Gesetzbuch из 1896. године, BGBI. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738, последње измене 29.06.2015. (BGBI I S. 1042).

- Грађански кодекс Руске Федерације (Гражданский кодекс Российской Федерации (трећи део од 26. 11. 2001. године, N 147-ФЗ, ред. од 05. 05. 2014).
- Große-Wilde, F. M., Ouart, P.E.: *Deutscher Erbrechtskommentar*, 2. Auflage, Köln 2010.
- Ђурђевић, Дејан: *Основи наследног права Црне Горе*, Подгорица, 2010.
- Ђурђевић, Дејан, „Нотарски тестамент у немачком праву“, у зборнику: *Увод у право Немачке* (уредници: М. Васиљевић, В. Чоловић), Београд, 2011.
- Ђурђевић, Дејан, „Признање нотарског записа“, *Анали Правног факултета у Београду*, Београд, бр. 1/2012.
- Ђурђевић, Дејан, „Нотарски тестамент у европским правним порецима и српском праву“, у зборнику: *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије* (приредио: Стеван Лилић), Београд, 2012.
- Ђурђевић, Дејан: *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014.
- Ђурђевић, Дејан: *Институције наследног права*, Београд, 2015.
- Ebenroth, C.T.: *Erbrecht*, München, 1992.
- Закон о ванпарничном поступку Македоније из 2008. године („Службен весник на РМ“, бр. 9/2008).
- Закон о ванпарничном поступку Црне Горе из 2006. године („Службени лист РЦГ“, бр. 27/2006).
- Закон о јавном билежничтву Хрватске из 1993. године („Narodne novine“, бр. 78/1993, 29/1994, 162/1998, 16/2007 и 75/2009).
- Закон о наслеђивању Македоније из 1996. године („Службен весник на РМ“, бр. 47/1996).
- Закон о наслеђивању Словеније из 1976. године („Uradni list SRS“, бр. 15/76, 23/78; „Uradni list RS“, бр. 17/91, 13/94, 82/94, 117/2000, 67/2001, 83/2001, 73/2004 и 31/2013).
- Закон о наслеђивању у ФБиХ из 2014. године („Службене новине ФБиХ“, бр. 80/2014).
- Закон о наслеђивању Хрватске из 2003. године („Narodne novine“, бр. 48/2003, 163/2003, 35/2005, 127/2013 и 33/2015).
- Закон о наслеђивању Црне Горе из 2008. године („Службени лист РЦГ“, бр. 74/2008).
- Закон о нотаријату Македоније из 2007. године („Службен весник на РМ“, бр. 55/2007, 86/2008, 139/2009 и 135/2011).
- Закон о нотаријату Словеније из 1994. године („Uradni list RS“, бр. 13/1994, 48/1994, 82/1994, 73/2004, 98/2005, 115/2006, 45/2008 – пречишћен текст).
- Закон о нотарима ФБиХ из 2002. године („Службене новине БиХ“, бр. 45/2002).
- Закон о нотаријату Француске (Loi contenant organisation du notariat - loi 25 ventôse an XI, version consolidée au 09 mars 2015).
- Закон о нотарима Црне Горе из 2005. године („Службени лист РЦГ“, бр. 68/2005 и 49/2008).

- Закон о потврђивању исправа Немачке (Beurkundungsgesetz из 1969. године, BGBl. I S. 1513), последње измене 29.06.2015. (BGBl. I S. 1042).
- Zupančič, Karel: *Dedovanje z uvodnimi pojasnili prof. dr. Karla Zupančiča*, Ljubljana, 2005.
- Konsulargesetz из 1974. године, BGBl. I S. 2317, последње измене 29. 06. 2015., BGBl. I S. 1042.
- Leipold, D.: *Erbrecht*, 18. Auflage, Tübingen, 2010.
- Максимовски, Ранко, „Тестаментално наслеђивање“, *Нотариус*, Нотарска комора на Република Македонија, Скопје, бр. 11/2009.
- Malaurie, Philippe, Aynès, Laurent: *Droit civil, les successions, les libéralités*, Paris, 2010.
- Основи законодавства Руске Федерације о нотаријату (Основы законодательства Российской Федерации о нотариате (утв. ВС РФ 11.02.1993 N 4462-1, ред. от 30. 03. 2015).
- Povlakić, Meliha, „Nadležnost notara u Bosni i Hercegovini“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, бр. 2/2013.
- Povlakić, Meliha, Schalast, Christoph, Softić, Vesna: *Komentar Zakona o notariatu u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2009.
- Prütting, H., Wegen, G., Weinreich, G.: *BGB – Kommentar*, 4. Auflage, Köln, 2009.
- Radović, Miraš, Bikić, Enes, Suljević, Sefedin: *Notarijat u Crnoj Gori*, Podgorica, 2010.
- Ријавец, Весна, „Улога нотара у грађанском праву Словеније“, *Анали Правног факултета у Београду*, Београд, бр. 1/2010.
- Спировик Трпеновска, Љиљана, Мицковик, Дејан, Ристов, Ангел: *Наследно право во Република Македонија*, Скопје, 2010.
- Стојановић, Наташа, „Улога јавних бележника у наследноправним ствари-ма“, *Правни живот*, Београд, бр. 12/2011.
- Terré, F., Lequette, Y.: *Droit civil, les successions, les libéralités*, Paris, 1997.
- Crnić, Jadranko, Dika, Mihajlo, Hrvatin, Branko, Jelčić, Olga, Josipović, Tatjana, Koharić, Zdenka, Matko Ruždjak, Jožica: *Novo nasljednopravno uređenje*, Zagreb, 2003.

Jelena Dj. Vidic Trninic

THE ROLE OF A NOTARY IN WILL DRAFTING IN COMPARATIVE LAW

Resume

The paper presents a comparative analysis of legal provisions related to notaries' authorization for will drafting, which includes the law of the former Yugoslav republics, Russia, France and Germany, while simultaneously making references to domestic law. The author notes that the affirmation of notaries in the will drafting is not equally present in all observed laws. In every particular law this affirmation depends on a number of other forms of legally regulated regular forms of wills, on whether making of public forms of a will is possible also by other holders of public authorizations, and to a certain extent on the fact whether a notary is a person authorized for drafting an international will. At the same time, the paper indicates that both similarities and differences may be identified between the observed laws, which come to the fore in terms of the method and process of drafting a notary will. In this regard, it is noted that the solution by which the testator declares the content of the will to a notary verbally is accepted as a rule or in case of a person with special needs in some other appropriate way, and that only few laws make drafting of a will by delivering a written statement to a notary possible. Although basically similar, the procedure of making the will in front of a notary differs in certain aspects of legislation (the issue of the necessity of the attendance of witnesses at this procedure, the possibility of optional attendance of witnesses, introducing the testator with the contents of the will, the options related to the method of signing the will). Taking into account the advantages of certain legal solutions identified in comparative law, the paper also discusses the possibility of their transposition to domestic law. The conclusion is that although the specific role of notaries in the will drafting in the observed laws is not the same, the notary's authorization to draft a will is indisputably significant, as it significantly contributes to the legal security in inheritance law, whereby in this way it allows to all persons capable of making a will to exercise the freedom of will making regardless of possible physical disabilities or illiteracy.

Key words: notary, the notarial will, the role of the notary in will drafting

* Овај рад је примљен 07. новембра 2015. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 16. децембра 2015. године.